

تفاوت مصلحت در اسلام و منفعت/ مصلحت متأثر از جهان بینی اسلامی است

مؤلف کتاب «فقه و مصلحت» با بیان اینکه منفعت و ضرر دو مفهومی است که متأثر از جهان بینی ما نیست اما مصلحت و مفسده متأثر از جهان بینی اسلامی ماست، تأکید کرد: مصالح ضروری در چارچوب الزامات شرعی یعنی واجب و حرام تعریف می شود اما یک مصالح تحصیل- تکمیلی داریم که آنها الزاما نباید به مرز وجوب و یا حرمت برسد.

مؤلف کتاب «فقه و مصلحت» با بیان اینکه منفعت و ضرر دو مفهومی است که متأثر از جهان بینی ما نیست اما مصلحت و مفسده متأثر از جهان بینی اسلامی ماست، تأکید کرد: مصالح ضروری در چارچوب الزامات شرعی یعنی واجب و حرام تعریف می شود اما یک مصالح تحصیل- تکمیلی داریم که آنها الزاما نباید به مرز وجوب و یا حرمت برسد.

حجت الاسلام و المسلمین ابوالقاسم علیدوست، عضو جامعه مدرسین حوز علمیه قم، در مورد جایگاه مصلحت در نظام اسلامی به خبرنگار مهر، گفت: این بحثی بسیار مفصل است که بنده در کتابی با عنوان «فقه و مصلحت» بدان پرداخته ام و نیز نظریه ای را در این باب مطرح کرده ام که متن آن وجود دارد. اما به طور اجمال ما به حکم اینکه به شریعت اسلام معتقدیم اولاً؛ و مفهوم مصلحت یک مفهوم جدای از جهان بینی انسان نیست، ثانیاً؛ لذا معتقدیم مصلحت را باید در مجموعه اسناد شرعی مطالعه کرد.

وی افزود: معمولاً به مصلحت شرعی اشاره دارم البته نه اینکه شرع مقدس به این مسئله تعبد خاصی دارد ولی وقتی آموزه های اسلامی صحبت از مصلحت می کند با توجه به دیدگاه خودش مطرح می کند. مثلاً ممکن است یک حرکتی تأمین کننده حقوق دنیای ما باشد اما در جهان بینی دنیوی و اخروی، با آن هدفی که ما برای آن خلق شدیم منافات داشته باشد؛ لذا آن چیزی که دیگران مصلحت می گویند، ما بدان منفعت می گوئیم. منفعت و ضرر دو مفهومی است که متأثر از جهان بینی ما نیست اما مصلحت و مفسده متأثر از جهان بینی اسلامی ماست.

وی با اشاره به مصلحت اندیشی در نظام اسلامی تصریح کرد: اگر مصلحت را با آن تعریف کوتاهی که داشتیم بدانیم، هیچ فقیه و هیچ حاکمی نمی تواند مصلحت اندیشی نکند، گاهی ما مصلحت اندیشی را به منفعت معنا می کنیم و بعد می گوئیم مثلاً فلان جا مصلحت اندیشی نشد؛ اینجا ما آمده ایم مصلحت را از خانواده خودش گرفتیم و آن را مقابل حقیقت فرض کردیم و آن را به منفعت تفسیر کردیم آن هم منفعت موقت و الا مصلحت شرعی باید متأثر از جهان بینی دینی و توحیدی باشد و این مصلحت اندیشی به معنای مقابله با حقیقت نیست و مصلحت اندیشی باید دراز مدت سنجیده شود و کارشناسان در مورد آن نظر بدهند.

این مدرس حوزه در مورد جایگاه مصلحت اندیشی در زندگی ائمه اطهار(ع) گفت: مصلحت اندیشی ائمه بر اساس اقتضاء زمان متفاوت بوده است؛ مثلاً در زمان حضرت امیرالمؤمنین(ع) بیشتر رنگ سیاسی- اجتماعی دارد، در زمان امام حسین(ع) رنگ مبارزه و جهاد دارد و در زمان امام باقر(ع) و امام صادق(ع) رنگ فرهنگی دارد، این دو بزرگوار به تشکیل مدرسه می پردازند در حالیکه در همان زمان هم فشارهایی بود که امام را وارد مبارزه مسلحانه بی اثر کنند.

حجت الاسلام والمسلمین علیدوست در مورد چارچوب مصالح از دیدگاه شرع اسلام گفت: مصالح ضروری در چارچوب الزامات شرعی یعنی واجب و حرام تعریف می شود اما یک مصالح تحصیل- تکمیلی داریم که آنها الزاما نباید به مرز وجوب و یا حرمت برسد؛ مثلاً یک حرکتی را دولت اسلامی انجام می دهد که موجب رفاه جامعه می شود مثل خراب کردن خانه ها و مغازه هایی برای رفع ترافیک که اگر هم ترافیک حل نشد اینطور نیست که اختلال نظام پیش بیاید و مردم به عسر و حرج بیفتند که به این گونه مسائل مصالح تحصیلی- تکمیلی می گوئیم که معمولاً خود را در قالب مستحب و مکروه نشان می دهد و ممکن است این گونه مسائل مربوط به حوزه هایی باشد که در شرع حکم خاصی بر آن نیست.